

УДК 330.3

Колтунович О.

*кандидат економічних наук
Незалежного українського центру правових
ініціатив і експертиз «Правова держава»*

ІНВЕСТИЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНО-ТЕХНОЛОГІЧНОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

INVESTMENT PROVIDING INNOVATION AND TECHNOLOGICAL MODERNIZATION IN UKRAINE

АНОТАЦІЯ

У статті розглянуто проблеми та перспективи інвестиційного забезпечення інноваційних процесів в Україні. Виокремлено проблеми інвестиційного характеру, що стримують процеси інноваційно-технологічної модернізації в окремих секторах економіки. За результатами проведеного аналізу визначено пріоритетні напрями та розроблено дієві механізми інвестиційного забезпечення інноваційно-технологічної модернізації в Україні. Проведено групування факторів фінансово-інвестиційного розвитку в умовах інноваційно-технологічної модернізації окремих секторів національної економіки.

Ключові слова: інвестиційне забезпечення, інноваційна діяльність, інституціональне забезпечення, інноваційно-технологічна модернізація.

АННОТАЦИЯ

В статье рассмотрены проблемы и перспективы инвестиционного обеспечения инновационных процессов в Украине. Выделены проблемы инвестиционного характера, сдерживающие процессы инновационно-технологической модернизации в отдельных секторах экономики. По результатам проведенного анализа определены приоритетные направления и разработаны действенные механизмы инвестиционного обеспечения инновационно-технологической модернизации в Украине. Проведена группировка факторов финансово-инвестиционного развития в условиях инновационно-технологической модернизации отдельных секторов национальной экономики.

Ключевые слова: инвестиционное обеспечение, инновационная деятельность, институциональное обеспечение, инновационно-технологическая модернизация.

ANNOTATION

The article deals with the problems and prospects of investment support of innovative processes in Ukraine. The problems of investment character, which restrain the processes of innovation and technological modernization in certain sectors of the Ukrainian economy, are singled out. According to the results of the analysis, priority directions were identified and effective mechanisms of investment support for innovation and technological modernization in Ukraine were developed. The clustering of factors of financial and investment development in the conditions of innovation and technological modernization of certain sectors of the national economy is carried out.

Keywords: investment support, innovation activity, institutional support, innovation and technological modernization.

Постановка проблеми. Відповідно до Програми розвитку інвестиційної та інноваційної діяльності в Україні [1], пріоритетами розвитку економіки на інноваційній основі є провадження освітньої, наукової та науково-технічної діяльності, здійснення заходів із концентрації інвестиційних ресурсів на реалізації інвестиційних та інноваційних проектів.

Відсутність державної підтримки виконання програм інвестиційного та інноваційного розвитку призвела до спаду в низці секторів наці-

ональної економіки, зокрема до техніко-технологічного старіння, зношеності основних фондів, низького рівня використання виробничих потужностей, їх високої енерго- та ресурсоемності, відсутності або низького рівня впровадження інновацій [2]. Усе це ще більш поглиблює кризові явища в економіці України. Сьогодні гостро стоїть потреба в організації поглиблених досліджень із проблем ефективної інвестиційної діяльності, її переорієнтації на підтримку інноваційних процесів у реальному секторі, підсилення позитивного впливу інвестицій на соціально-економічні системи різних рівнів, стимулювання інвестиційного та інноваційного забезпечення високотехнологічних виробництв.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями інвестиційної та інноваційної діяльності в Україні присвячено значну кількість досліджень вітчизняних учених, зокрема: О. Амоші, М. Козоріз, В. Геєця, В. Семиноженко та ін. Однак певні теоретичні та науково-методичні проблеми інвестиційного забезпечення інноваційно-технологічної модернізації залишилися не вирішеними повною мірою. Економічній науці бракує системних досліджень із питань активізації акумуляції інвестиційних ресурсів та спрямування їх на реалізацію проектів та програм з інноваційно-технологічної модернізації в кризових умовах.

Мета статті полягає у визначенні пріоритетних напрямів та розробленні дієвих механізмів інвестиційного забезпечення інноваційно-технологічної модернізації в Україні; проведенні групування факторів фінансово-інвестиційного розвитку в умовах інноваційно-технологічної модернізації окремих секторів національної економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасні умови економічного розвитку в Україні та активізація євроінтеграційних процесів визначили пріоритети реалізації моделі інноваційно-технологічної модернізації національної економіки та суб'єктів господарювання. Інноваційно-технологічна модернізація як складний ресурсомісткий та капіталомісткий процес потребує суттєвих обсягів інвестицій та відповідного державного регулювання інвестиційного розвитку.

Проблеми інноваційно-технологічної модернізації в Україні сьогодні не вирішуються в силу різних факторів. При цьому одним із найважливіших виділяють саме відсутність фінансових ресурсів та інвестиційних вливань у національну економіку. Відсутність фіскальних заохочувальних механізмів призвела до інвестиційного та фінансового голоду в Україні. Своєю чергою, кредитно-грошова політика національного регулятора фактично закрила ринок кредитування інноваційно-технологічної модернізації в Україні [3]. Все це відображається в українських низьких місцях України в рейтингах міжнародних рейтингових агентств та організацій.

Серед головних проблем, що стримують розвиток інвестиційного забезпечення інноваційно-технологічної модернізації в Україні, виділяють такі [4]:

- недостатній обсяг заощаджень населення, коштів суб'єктів господарювання та держави для здійснення інвестицій із метою реалізації інвестиційних та інноваційних проектів;

- невизначеність правового інструменту залучення недержавних інвестицій для розвитку економіки, у тому числі механізму забезпечення розвитку державно-приватного партнерства;

- низькі темпи впровадження високих технологій;

- висока енергоємність внутрішнього валового продукту;

- зношеність основних фондів;

- недосконалість законодавства щодо розвитку інноваційної діяльності;

- невиконання суб'єктами господарювання вимог законодавства щодо взяття на облік об'єктів права інтелектуальної власності та відсутність механізму заохочення введення таких об'єктів у комерційний обіг;

- нерозвиненість інноваційної інфраструктури, недостатня кількість інноваційних підприємств (інноваційних центрів, технопарків, технополісів, інноваційних бізнес-інкубаторів), наукових парків, центрів трансферу технологій і промислових кластерів;

- недосконалість механізму комерціалізації результатів наукових досліджень та розробок;

- невизначеність пріоритетів розвитку базових галузей економіки та відсутність сприятливих умов для залучення інвестицій із метою забезпечення розвитку високотехнологічного виробництва;

- незначна кількість вітчизняних виробників високотехнологічної продукції, що беруть участь у міжнародному обміні технологіями, у зв'язку з недосконалістю законодавства щодо трансферу технологій;

- недостатня державна підтримка впровадження інновацій для забезпечення розвитку малого та середнього підприємництва.

Крім того, кризові явища в економіці України зумовили зменшення обсягу прямих іноземних інвестицій з інших країн. Якщо на кінець 2013 р. обсяг прямих іноземних інвестицій в економіці України становив 53,7 млрд. дол., то на 1 липня 2017 р. – 37,3 млрд. дол. Таким чином, обсяг ПІІ в економіці України за період 2014–2017 рр. скоротився на 44% [5].

Окрім зменшення обсягу ПІІ, у 2014–2016 рр. скоротилися щорічні обсяги ПІІ в Україну. Якщо у 2013 р. в Україну було вкладено ПІІ на суму 5,4 млрд. дол., то в 2014 р. – 2,4 млрд. дол., у 2015 р. – 3,7 млрд. дол., у 2016 р. – 4,4 млрд. дол. При цьому лівова частка залучених інвестицій – це докапіталізація українських дочірніх установ деяких міжнародних банків на вимогу НБУ [3; 5].

За таких умов розв'язання фінансово-інвестиційних проблем в Україні потребує інститу-

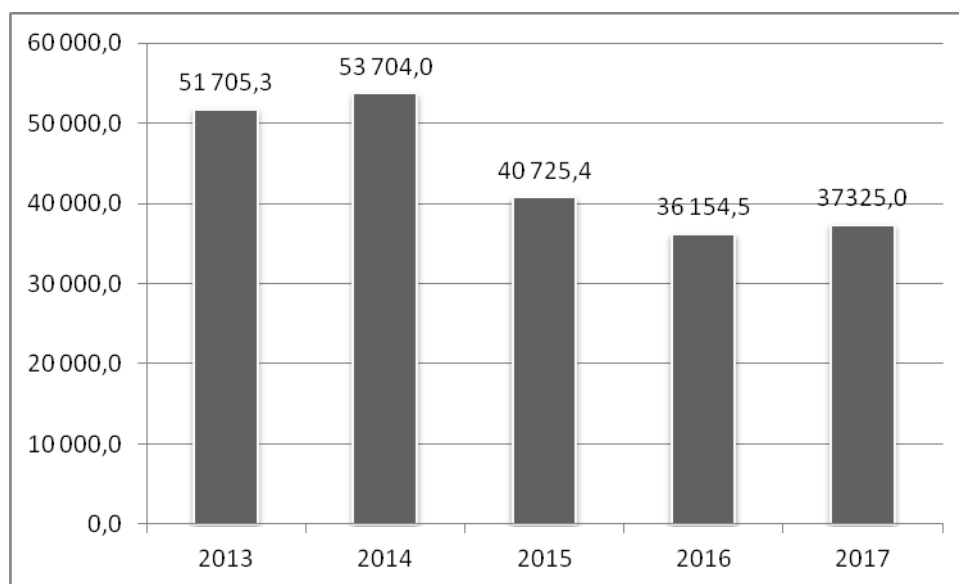

Рис. 1. Динаміка зміни обсягу прямих іноземних інвестицій в економіці України в 2013–2017 рр. (млн. дол.)

Джерело: за даними Державної фіскальної служби України

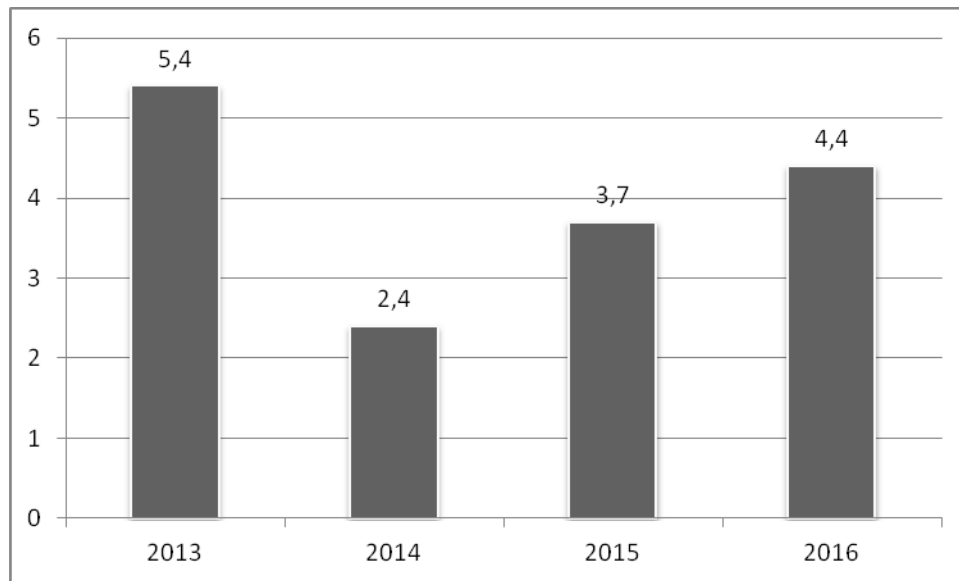

Рис. 2. Зміна обсягів прямих іноземних інвестицій в економіку України в 2013–2016 рр. (млрд. дол.)

Джерело: за даними Національного банку України

ційного забезпечення інвестиційних процесів та державного регулювання інноваційно-технологічної модернізації, спрямованої на забезпечення розвитку базових галузей економіки. Варто зазначити, що механізми, котрі сьогодні використовуються державою для вирішення проблем інвестиційного забезпечення інноваційно-технологічної діяльності, є недостатньо ефективними, а нерідко неузгодженими та фрагментарними, що зумовлено певними причинами і чинниками:

- відсутністю системного підходу під час формування державної інвестиційної політики;
- недосконалістю нормативно-правового регулювання інвестиційного забезпечення економічного розвитку;
- відсутністю практики регулювання інвестицій та управління параметрами економічного розвитку в період кризових явищ;
- неефективністю чинної системи управління інвестиціями на різних рівнях;
- низькою фінансовою спроможністю виробників, передусім у високотехнологічному секторі реального виробництва;
- недостатнім впливом системи формування державного та місцевих бюджетів і трансфертів на економічний розвиток країни та регіонів;
- недостатнім застосуванням інструментів стимулювання розвитку регіонів.

Аналіз діяльності підприємств національної економіки довів необхідність налагодження механізму інвестування, який дасть змогу забезпечити залучення інвестиційних ресурсів для реалізації політики модернізації та інноваційного розвитку. Нині в Україні виділяють такі напрями, що дають змогу прискорити процеси модернізації та інноваційного розвитку та ефективно використовувати внутрішні й залучати зовнішні інвестиції під інноваційні проекти, а саме:

- надання пільг підприємствам, установам та організаціям інноваційної інфраструктури (науково-дослідним і дослідно-конструкторським установам, підприємствам, що створюють інновації, вищим навчальним закладам, тимчасовим колективам та ін.);

- упровадження податкових «канікул» та податкових інвестиційних кредитів;

- зменшення бази оподаткування з урахуванням внесків у спеціальні фонди підприємства (інноваційний, інвестиційний, амортизаційний та ін.);

- створення умов стимулювання фінансово-кредитних установ щодо кредитування інноваційної діяльності суб'єктів господарювання.

Досвід України та країн Східного партнерства свідчить про можливість створення фондів підтримки інноваційної діяльності на всіх рівнях. Так, для фінансування науково-технічних розробок і впровадження у виробництво можливим є створення національного інноваційного фонду, регіональних фондів для сприяння розвитку підприємств науково-технічної сфери. Крім того, важливим є створення загальнодержавних фондів підтримки інноваційної діяльності та венчурних фондів у найбільших промислових містах країни.

Висновки. Дієвим інструментом інвестиційного забезпечення інноваційно-технологічної модернізації в Україні може стати запровадження пільгового оподаткування інвестицій у науково-технологічну сферу та пріоритетних видів інноваційної діяльності. За таких умов фіскальна система виступатиме в ролі важливого інструменту інвестиційного забезпечення інноваційно-технологічної модернізації окремих секторів народногосподарського комплексу під час побудови інноваційної моделі розвитку та нової архітектури національної економіки.

У зв'язку із суттєвим дефіцитом бюджетних та кредитно-інвестиційних ресурсів фінансове збалансування запровадження інноваційних пільг необхідно здійснювати поетапно в середньостроковій перспективі. Це сприятиме визначенню комплексу інноваційних пріоритетів, стосовно яких зазначені інструменти застосовуватимуться першочергово. Державне регулювання інвестиційного забезпечення інноваційно-технологічної модернізації в Україні може здійснюватися в рамках реалізації секторальних програм розвитку, що передбачатиме:

- надання державних гарантій для забезпечення повного або часткового виконання боргових зобов'язань за запозиченнями суб'єктів господарювання державного сектору економіки;
- забезпечення прямого бюджетного фінансування та співфінансування інноваційно-інвестиційних проектів;
- відшкодування відсоткових ставок за кредитами, отриманими суб'єктами господарювання у комерційних банках;
- часткової компенсації вартості виробництва інноваційної продукції;
- надання цільових кредитів за рахунок державного бюджету;

– надання цільових субвенцій із державного бюджету місцевим бюджетам на реалізацію програм інноваційно-технологічної модернізації;

– залучення міжнародних кредитних коштів і грантів міжнародних фінансових організацій, залучених державою або під державні гарантії;

– надання податкових, митних та валютних преференцій суб'єктам інноваційно-технологічної діяльності в Україні.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://rada.gov.ua>.
2. Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://saee.gov.ua/uk/ae>.
3. Національний банк України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.bank.gov.ua/control/uk/index>.
4. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.me.gov.ua>.
5. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
6. Іртищева І.О. Інновації – рушійна сила розвитку економіки XXI століття / І.О. Іртищева, О.М. Потапенко // Бізнес-навігатор. – 2011. – № 1(22). – С. 64–71.